

Las medias e la promoziun da las medias en il chantun Grischun: analisa dal stadi actual e perspectivas per l'avegnir (Executive Summary extendì)

Auturas ed auturs dal studi:

**Institut per il management da medias e da communicaziun,
Universitad da Son Gagl:**

prof. dr. Katarina Stanoevska-Slabeva (manadra dal project)

prof. dr. Miriam Meckel

Viktor Suter

Vera Lenz-Kesekamp

Institut per Multimedia Production, Scola auta spezialisada dal Grischun:

prof. dr. Matthias Künzler

Las medias e la promoziun da las medias en il chantun Grischun:
analisa dal stadi actual e perspectivas per l'avegnir

Katarina Stanoevska-Slabeva
Matthias Künzler
Miriam Meckel
Viktor Suter
Vera Lenz-Kesekamp

Institut per il management da medias e da communicaziun
Universitad da Son Gagl
Blumenbergplatz 9
CH-9000 Son Gagl
www.mcm.unisg.ch

Prefaziun

Incumbensa per il project e rom

Il Departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient dal Grischun (DECA) ha incumbensà l'Institut per il management da medias e da communicaziun (MCM-HSG) da l'Universitad da Son Gagl (HSG) ensemen cun l'Institut per Multimedia Production (IMP) da la Scola auta spezialisada dal Grischun da s'occupar da la situaziun da la cuntrada mediala locala e regiunala. La finamira è d'identifitgar ils interess publics decisivs en connex cun ina promoziun da las medias e d'elavurar opziuns per la promoziun chantunala da las medias. Igl è vegni giavischà da tractar las suandantas dumondas:

1. Co nizzegian las medias en il Grischun las schanzas da far midadas che sa preschentan dapi l'entschatta dal nov millenni e co pon ins far frunt a las ristgas?
2. Co pon ins garantir en il chantun Grischun er en l'avegnir rapports ed en spezial rapports regiunals en tut las trais linguas chantunalas?
3. Tge mesiras da promoziun per garantir las medias regiunalas han il Chantun e la Confederaziun gia implementà e tgeninas èn planisadas? Cura han quellas effect ed èn necessarias en l'avegnir ulteriuras mesiras da promoziun?

Il studi è vegni fatg amez la crisa da COVID-19 l'onn 2020. Perquai duessan era vegnir resguardads ils effects da la crisa sin las medias.

Igl è stà necessari da lavurar fitg damanaivel dals basegns e da las cundiziuns da las acturas e dals acturs da las medias localas e dals basegns dals pli impurtants stakeholders da las medias. Nus vulain engraziar a las acturas ed als acturs da las medias che han dà invistas e resuns prezios en il rom d'intervistas e d'in lavuratori. Plinavant vulain nus engraziar a las represchentantas ed als represchentants da l'economia, la politica e la cultura grischuna sco stakeholders da las medias impurtants. Els han dà scleriment davart lur tenuta e lur basegns visavi las medias en il chantun Grischun. Per elavurar opziuns adequatas e raschunaivlas per promover las medias èn ins sa basà sin la suandanta triada: las dumondas numnadas, la perspectiva da las acturas e dals acturs da las medias e dals stakeholders locals e las valitaziuns da la perscrutaziun e d'expertas e d'experts. Betg resguardà n'ha il studi las cundiziuns da basa temporalas e finanzialas dal Chantun. Plinavant èsi da suttastritgar ch'il rapport na duai betg vegnir considerà sco publicaziun da perscrutaziun, mabain sco proposta scientificamain fundada, ma tuttina pragmatica per mauns dal Departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient dal Grischun (DECA) che po servir sco basa da discussiun en la branscha.

La promoziun da las medias dovra ina legislaziun ed instituziunalisaziun che na duai betg vegnir separada da la branscha da medias, mabain che sto vegnir accompagnada pass per pass en il barat cun las acturas ed ils acturs. La proposta preschentada qua na duai betg vegnir chapida sco «soluziun cumplexsiva», mabain sco «soluziun modulara». Las mesiras pon uschia vegnir concretisadas pass per pass ed ulteriuras promoziuns priorisadas e realisadas a curt termin u mesiras immediatas da COVID-19 da vart dal Chantun na vegnan betg exclusas.

Executive Summary

Situaziun da partenza

Quest Executive Summary resumescha las pli impurtantas enconuschientschas dal rapport «Las medias e la promoziun da las medias en il chantun Grischun: analisa dal stadi actual e perspectives per l'avegnir». Il rapport complessiv preschenta ina survista dal stadi da las medias regiunalas e localas en il chantun Grischun, resguardond las midadas economicas, politicas e socialas actualas. Plinavant propona el mesiras da promoziun da las medias che garanteschon la realisaziun da rapports locals en vista a las entradas da reclama che sa reduceschan massivamain, models da fatschenta disruptivs e novas disas d'utilisaziun. Attenziun speziala han survegnì la plurilinguitad en il chantun e – sin fundament dals svilups actuals (en pli a la dumonda principala oriunda) – ils effects da la crisa da COVID-19.

Il rapport s'orientescha a trais dumondas surordinadas: 1) Han las medias grischunas pudì trair a niz las midadas dapi l'entschatta dal nov millenni? 2) Co pon ins sustegnair rapports regiunals en tut las trais linguas? 3) Pon mesiras da promoziun gidar las medias grischunas da persisten en l'avegnir?

Ils resultats avant maun laschan supponer che l'interess per cuntegns schurnalistics locals è avant maun e che las pussaivladads da la transformaziun digitala na vegnan betg tratgas a niz cumplai-namain. Plinavant pudess il Chantun complettar ils meds da la Confederaziun cun mesiras sistematicas per favurisar rapports multifars en tut las trais linguas.

Las acturas ed ils acturs èn exposts a schanzas e ristgas inegualas e las differentas interpresas da medias basegnan pussaivladads da svilup differenziadas. Las propostas numnadas en il rapport na duain perquai betg vegnir consideradas sco nunmidablas. Ellas duain anzi servir sco basa per in dialog davart l'avegnir da la cuntrada mediala en il Grischun.

Moda da proceder

Per adattar l'analisa dal stadi a la situaziun en il chantun Grischun e per resguardar en quel connex ils interess da las medias e da lur stakeholders, po il studi vegnir resumà a maun da trais muments d'analisa:

- **Il conturn medial, en il qual las medias chantunalas ageschan oz:** In'analisa secundara da datas da la retschertga davart l'utilisaziun mussa co che las utilisadras ed ils utilisaders fan diever d'ina purschida schurnalistica che sa mida (p.ex. print, online, radio e televisiun). In Desk Research a l'engronda mussa plinavant iniziativas d'innovaziun internaziunalas da medias regiunalas.

- **Analisa da la situaziun actuala da las medias en il Grischun:** Ins ha erui per l'entir chantun tge interpresas da medias ch'èn activas cun tge products en tge regiuns. La situaziun da questas medias è vegnida dilucidada da dus puncts da vista. Per l'ina han ins dumandà ils stakeholders da las medias tge basegns e pretensiuns ch'els han envers las medias e quant cuntents ch'els èn cun las medias. Per l'autra han ins fatg intervistas explorativas mez standardisadas cun represchentantas e represchentants da las medias davart lur percepziun dal status quo e las perspectivas per l'avegnir.
- **Analisa da las mesiras da promoziun existentas e planisadas da la Confederaziun e dal Chantun:** Sa basond sin l'examinaziun da leschas ed ordinaziuns existentas e planisadas han ins fatg ina survista dals instruments per promover las medias e resguardà ils svilups e las discussiuns actualas sin il champ da la promoziun da las medias.

Enconuschientschas

Sin basa da la moda da proceder descritta pon ins resumar las suandantas enconuschientschas:

- **Svilup dal conturn da las medias:** En tut las gruppas da vegliadetgna sa mida il diever da las medias radicalmain ed a lung termin. Il diever tradiziunal lià a tscherts mediums da support vegn plaun a plaun – pli plaun che prognostitgà – remplazzà cun formats online che vegnan utilisads sin smartphones u tablets. E tuttina cuntansch'ins 60% da la populaziun anc adina cun medias classicas (p.ex. print u televisiun e radio public). Las stentas internaziunalas da crear formats da cuntegn e da reclama innovativs e da far diever da tecnologias novas sco p.ex. l'intelligenza artificziala pon ins observar era tar las medias localas. En il chantun Grischun n'han ins però fin oz pudì implementar nagins models da fatschenta solids en il sector online. Ils products cun la pli gronda svieuta èn anc adina ils formats da medias classics (p.ex. print). En spezial las medias regiunalas èn uschia sfurzadas da mantegnair purschidas medialas classicas ed il medem mument da sa preparar cun agid da l'innovaziun e transfurmaziun digitala per in avegnir digital. Perquai duessan las medias rinforzar la distribuziun e tgira da la marca digitala, far diever da proceduras effizientas per la produenziun crossmediala da cuntegns sco era sviluppar novs formats sco videos u podcasts ed adattar ils models da retgav a las midadas sin il martgà da reclama.
- **Impurtanza da las medias grischunas per ils stakeholders:** Per la gronda part da las represchentantas e dals represchentants d'associaziuns e partidas èn las medias en quel senn impurtantas ch'ellas porschan ad els la pussaivladad da far enconuschenta a la populaziun lur posiziun. Las intervistadas ed ils intervistads han però er inditgà d'apprezziar las incumbensas socialas sco la furmaziun da l'opiniun e la contextualisaziun ed interpretaziun da fatgs en debattas publicas. Las pli impurtantas spetgas ch'èn vegnidas numnadas èn: in simpel

access a las medias, la varietad tematica e rapports locals sco era la represchentaziun d'interess grischuns. Ils stakeholders han crititgà principalmain ch'il persunal en las redacziuns vegnia reduci, ch'ils temas na vegnian betg observads durant in pli lung temp sco era che la cumpetenza da dossier e la preschientscha da las schurnalistas e dals schurnalists en il chantun Grischun sajan sa reducidas.

- **La situaziun da las medias en il Grischun:** Las collavuraturas ed ils collavuratur da las medias valiteschan il sistem medial en il Grischun sco intact. Tant ils rapports or da tut las parts dal chantun sco era la disponibladad da tut ils tips da medias (print, tv, radio ed online) vegnan considerads sco cuntentaivels. Areguard las trais linguas chantunalas sa mussan però resalvas. En la part tudestga dal Grischun han ins renvià a la dominanza da la chasa da medias Samedia, tant sin il martgà da novitads sco era da reclama. Er il provediment medial da las regiuns italofonas vegn crititgà; i vegnia purschì memia paucas infurmaziuns regionalas e localas per talian. La cooperaziun tranter la FMR e las gasettas rumantschas sco era cun RTR taxesch'ins sco buna. Ultra da questas valitaziuns vegn la crisa da COVID-19 percepida sco il svilup il pli privlus e donnegius: tras ella è sa reducidas fermamain las entradas da reclama ed en las redacziuns han ins introducì lavur curta. Ils motivs principals che han pussibilità da mantegnair la varietad da medias en il chantun Grischun è la gronda promoziun chantunala e federala actuala da las medias regionalas e localas e la cooperaziun cun uffizis locals e regionalas per publicitar infurmaziuns uffizialas. Questas mesiras da promoziun existentas han pussibilità da francar las medias dad oz en il chantun Grischun e da garantir lur independenza. Ins ha cuntanschì quai, malgrà la gronda tendenza generala da centralisar e concentrar medias localas en auters chantuns en conglomerats interchantunals sco p.ex. CH Media. Cun las mesiras da promoziun existentas da la Confederaziun e dal Chantun èsi stà pussaivel da consolidar la structura dal martgà e las quotas da participaziun al martgà da las medias en il chantun Grischun. Perquai na pon ins il medem mument observar bunamain naginas novas entradas en il martgà ed innovaziuns disruptivas sin il champ da las medias.
- **Mesiras da promoziun existentas per las medias:** Supplementarmain als meds federals per promover indirectamain las medias ed a las mesiras immediatas da la Confederaziun per mitigiar la crisa da COVID-19, vegnan impundids meds da promoziun chantunals per las medias rumantschas ed italofonas. D'ina vart è quai la contribuziun chantunala per finanzia la FMR e da l'autra vart la contribuziun chantunala a la piazza italoфона da 50% en il biro regional da la SDA a Cuira. Novs meds da promoziun chantunals supplementars che surpassan questas mesiras duessan complementar ils meds existents e promover la midada da structura digitala da las medias. Las pussaivladads correspundentas chatt'ins sut «Recumandaziuns».

Recumandaziuns

Las recumandaziuns da l'analisa preschenta per la promoziun chantunala da las medias en il chantun Grischun sa basan sin ils suandants principis: complementar promoziuns federalas existentas e planisadas¹, render persistentas las medias en ina societad digitala, integrar tut las acturas e tut ils acturs medials e resguardar ils basegns specifics dal Grischun (p.ex. plurilinguitad). Las mesiras ch'il rapport propona per promover las medias en il chantun Grischun pon ins chapir sco elements da soluziun modulars.

Las mesiras da promoziun proponidas vegnan sutdivididas en duas categorias: mesiras da promoziun senza effects finansials sin il budget e mesiras da promoziun cun effects sin il budget:

- **Mesiras da promoziun senza effects finansials** che franchiseschan la participaziun da las medias regionalas e localas ad activitads existentas d'instituziuns chantunalas e regionalas, en spezial reclama ed infurmaziuns uffizialas, e che na basegnan nagins budgets supplementars per promover las medias. En detagl èn quai ils suandants elements:
 - obligar instituziuns uffizialas chantunalas e regionalas da resguardar tut ils tips da medias chantunalas, regionalas e localas cun sedia e/u diffusiu en il chantun Grischun en connex cun campagnas da reclama e d'infurmaziun
 - analisar l'efficacitad da soluziuns independentas da las medias per publitgar infurmaziuns uffizialas ed elavurar mussavias e glistas da controlla per examinar ordavant, sche soluziuns independentas da las medias fan l'effect giavischà
 - garantir la persistenza da la FMR (p.ex. cun tecnologias innovativas sco il schurnalissem da datas, l'intelligenza artificziala, tecnologias da translatar per la lingua rumantscha)
- **Mesiras da promoziun cun effects finansials** che cumpletteschan las mesiras da la Confederaziun e che basegnan ulteriurs budgets per la promoziun da las medias. Ils suandants elements èn imaginabels:
 1. Fundar in'agenzia italoфона tenor il model da la FMR e concentrar la promoziun chantunala da las medias italofonas. Questa mesira sa cumpona da las suandantas sutmesiras che pon era vegnir implementadas separadamain:
 - 1.1 schlargiar la piazza italoфона en il biro da Keystone-SDA sin 100%
 - 1.2 sustegnair directamain ils portals italoфons (ev. en furma d'ina promoziun da la lingua)

¹ Il rapport e quest Executive Summary èn vegnids cumpilads avant ch'il Cussegl naziunal ed il Cussegl dals chantuns han acceptà ils 18-6-2021 sin proposta dal Cussegl federal dals 29-4-2020 il nov «**pachet da mesiras a favur da las medias**». En il rapport vegn il pachet da mesiras numnà sco basa, cun la quala novas mesiras da promoziun chantunalas potenzialas ston vegnir armonisadas. Il nov pachet da mesiras po pir vegnir implementà, sch'i na vegn betg fatg il referendum.

- 1.3 renovar l'infrastructura dals portals italo-fons online (ilbernina.ch, ilmoesano.ch, labregaglia.ch).
2. fundar e sustegnair ina redacziun almain bilingua
3. sustegnair la transfurmaziun digitala da las medias cun agid d'in-fond da projects
4. furmar e perfecziunar la nova generaziun da schurnalistas e schurnalists
5. promover la cumpetenzza mediala da giuvenils cun participaziun d'interpresas da medias

Ultra da questas tschintg mesiras han ins examinà las duas suandantas propostas per mesiras immediatas sin fundament da la crisa da COVID-19:

6. promover – complementarmain al sustegn da la Confederaziun – a moda indirecta la spediziun matutina e subvenziunar medias online
7. promover a moda directa redacziuns da medias sco opziun per ina mesira d'agid immediat temporara ed a curt termin.

Las duas ultimas propostas èn relevantas mo en il cas plitost improbabel che la situaziun da la pandemia da COVID-19 sa pegiurass drasticamain e las «mesiras a favur da las medias» ch'il Cussegl federal ha proponì na vegnissan betg acceptadas (cf. nota-pe 1).

Las pli impurtantas mesiras èn nr. 1 fin nr. 4. La mesira nr. 5 pudess ins resguardar er en il rom da la promoziun da projects (mesira nr. 3), sch'il fond d'innovaziuns sustegna era projects da la cumpetenzza mediala.

Da las mesiras proponidas avessan sulettamain las mesiras nr. 1, nr. 2, nr. 6 e cunzunt nr. 7 in effect direct ed immediat. Ils effects da las mesiras nr. 3, nr. 4 e nr. 5 sa mussan plitost a media vista suenter almain in fin dus onns.

Las mesiras nr. 1 cun las sutmesiras e nr. 2 èn explicitamain complementaras a las mesiras existentas e planisadas da la Confederaziun.

Ils elements da soluziun modulars duain gidar a garantir rapports locals en vista a la ferma reducziun da las entradas da reclama, a models da fatschenta disruptivs ed a novas disas d'utilisaziun, e mitigiar la midada da l'ecosistem medial. Vinavant d'impurtanza vegn ad esser la cumbinaziun flexibla da strategias da soluziun, cunzunt en temps da crisa sco actualmain la crisa da COVID-19.